

CAPITOLUL III

CULTURA SI ISTORIE IN OPERA LUI LUCIAN BLAGA

In primul capitol al lucrării noastre consacrat prezentării unor concepte fundamentale ale filosofiei istoriei (timp – temporalitate, istorie – istoricitate) ne-am oprit cu discuția despre conceptul istoricității la L. Blaga. Vom continua demersul în acest al treilea capitol cu prezentarea concepției filosofului român despre *fenomenul istoric*, urmărind ideea centrală care constituie interesul lucrării noastre – *ființa istorică*.

Asa cum s-a spus, Lucian Blaga “a rămas consecvent cu sine și solidar cu sistemul său, pe care l-a aparat prin cuvântul scris și tăcerea <<lebedei>>.”¹ În “*Ființa istorică*” este înlocuită expresia <<matrice stilistică>> cu aceea de <<câmp stilistic>>: “această substituție terminologică este simptomatică și pentru *continuitatea* și pentru deplasarea de accent a gândirii lui Lucian Blaga...accentele se deplasează...de la *ființa spre devenire*, de la relații *sincronice* spre desfasurarea lor *diacronică*”.²

Se păstrează însă perspectiva sistemului constituit: “Intentionăm cu aceasta, printre altele – scria Blaga – să pregătim terenul în vederea unei teorii a <<cunoașterii istorice>>, dar și o inițiere a cititorilor în diverse halouri ale realității istorice; căci unul din gândurile cu care plecam la drum este de a propune, în cele din urmă, o metafizică a istoriei”.³

Intr-adevăr, ultimul capitol poartă tocmai acest titlu și pune în atenție profilul unei astfel de perspective teoretico-filosofice asupra istoriei: “O filosofie a istoriei ce nu ascunde în ea sau nu descoperă prin demersurile ei nici un folos metafizic rămâne “filosofie fără mesaj”; “în concepția noastră istoricitatea omului apare metafizic condiționată, dar astfel condiționată încât odată începută, ea se menține fără sfârșit. Toată filosofia noastră se reduce în fond la o justificare și la o întemeiere pe mai multe planuri a stării permanente <<creatoare>> a *omului*”⁴.

Ideea unei filosofii a istoriei venea din perioada elaborării *Trilogiei valorilor*, așa cum o arată prelegerea inaugurală cu tema “*Despre plenitudinea istorică*”, ținută la 12 noiembrie 1938 în Aula Universității din Cluj.⁵ Această preocupare nu era străină de ceea ce intervenise mai nou, pe tradiția kantiană, în filosofia culturii: este vorba de “filosofia formelor simbolice” a lui E. Cassirer, în care omul e prezentat ca “<<ființă simbolică>>, ceea ce la Blaga apare în sintagma <<ființă metaforizantă>>; la Blaga această idee a omului ca ființă creatoare de simboluri este solidară cu ideea de “salt ontologic, adică de mutație ontologică”⁶

Ființa istorică se înscrie astfel în direcția unei tradiții moderne constituind o adevărată “metafizică a istoriei” și este, în același timp un testament filosofic. Ca lucrare de filosofie a istoriei, cartea ne dezvăluie o înțelegere unitară a structurilor acțiunii și creației umane, argumentând ideea că istoria ține de însăși esența omului.

“Ființa istorică” a fost elaborată de autor în intervalul 1943-1959, perioada în care Blaga era preocupat de întregirea stilului; căci aceasta nu putea lăsa în afară tocmai istoria și istoricitatea (ca mod de a fi al omului, caracteristica poziției acestuia în univers).

În acest sens, îngrijitorul ediției, T. Căteanu, observă însă că această “preocupare” și câștigurile cu care ea s-a putut însoți “nu transpar în textul <<Ființa istorică>>”⁷, ceea ce poate însemna că: ideea de bază a acestei cărți a fost prezentă, încă în perioada elaborării *Trilogiilor*.

Este vorba de *problematica stilului*, în principal aceea de <<stil cultural>>, prezenta la Nietzsche, care “devine însă motiv de serioasă meditație filosofică... câștigând amploare cu Simmel, Riegl, Worringer, Frobenius, Spengler, Keyserling etc.”⁸

Este, de fapt, contextul înnoirilor în filosofia contemporană a culturii, a cărei cunoaștere se poate constata pe parcursul elaborărilor lui Blaga în filosofia istoriei.

Prin <<matricea stilistică>>, Blaga “reduce, într-o sistematică amplă problematică pusă de Goethe, Nietzsche și Spengler, ridicând la un alt nivel modul de a gândi intuitiv-organic și de a considera cultura sub specia stilului”.⁹ Ceea ce impune prin acest mod de a gândi “priveste înțelegerea stilului ca mediu în care vine umanul ca uman (valoric)”¹⁰

In consecinta, *Fiinta istorica* a fost si a ramas “o lucrare ezoterica si de *filosofie a istoriei* (subl. T. C.), *solidara cu conceptia generala a lui Lucian Blaga* (subl. ns. M. M.)”.¹¹ In acord cu aceasta apreciere am putea invoca o subliniere facuta de acelasi exeget, cum ca pe masura apropierii de sfârșitul textului blagian sfera postulatelor fundamentale ale filosofiei sale creste in raport cu problemele specifice ale filosofiei istoriei, postulate “reluate pe fapte noi si prin nuanțari, dar nemodificate in esenta. Aceasta miscare coincide cu cuprinderea treptata dinspre <<exterior>> spre <<interior>> a <<filosofiei istoriei>> in sistemul blagian.”¹²

Inercând a sugera locul *Fiintei istorice* in ansamblul sistemului blagian (in acord cu autorul insusi) nu facem decât sa ne apropiem de un punct de pornire al travaliului nostru pe drumul catre tema “fiinta istorica”.